

заданим іменником; знаходження у реченні дієслова при іменнику; придумування із заданими дієсловами нових словосполучень; складання словосполучень і речень за схемами; складання схем речень.

Отже, успіх інклюзивного навчання мовленню дітей з вадами слуху залежить від грамотно організованого психолого-педагогічного супроводу та злагодженої командної роботи педагогічних, медичних працівників та батьків.

Список використаної літератури

1. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання / Микола Вашуленко // Почат. школа. – 2001. – № 1. – С. 11–14.
2. Выготский Л. С. Диагностика развития и педагогическая клиника трудного детства / Лев Семенович Выготский. – М. : Просвещение, 1956. – 288 с.
3. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : навч.-метод. посібник / Н. В. Гавриш. – К. : Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 120 с.

Елена Дорошенко. Особенности развития речи школьников из нарушениями слуха.

В статье определены различные аспекты проблемы речевого обучения первоклассников в условиях инклюзии.

Ключевые слова: инклюзивное обучение, дети с нарушениями слуха, развитие речи слабослышающих детей.

Elena Dorochenko. The narration of first-graders with hearing impaired in inclusive education.

The article identified various aspects of the problem of the speech teaching first-graders in the conditions of inclusion.

Key words: inclusive education, children with impaired hearing, speech development in hearing impaired children.

УДК 373.71

Л. Лепеха

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті обґрунтовується актуальність акмеологічного підходу до формування професійної компетентності логопеда в умовах інклюзивного навчання, що дає можливість визначити рівень його професіоналізму, інтелектуальний, творчий потенціал, удосконалити професійно значущі якості.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, професійна компетентність, структура і компоненти професійної компетентності вчителя-логопеда.

Теоретична основа. В умовах кризового і нестабільного соціально-економічного розвитку України, її участі в загальноєвропейських інтеграційних

процесах найважливіше значення надається підвищенню якості освіти. Зважаючи на досягнення науково-технічного прогресу і опосередковане ним зростання загального об'єму інформації, появу нових і розвиток існуючих галузей знання очевидною вважається необхідність постійного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, здатність гнучко трансформувати набуті знання в інші види діяльності. Це, в свою чергу, визначає пошук і реалізацію нових підходів до формування професійної компетентності вчителів в умовах інклюзивної освіти, яка повинна бути направленою на формування особистості, готової ефективно діяти в соціально-економічних умовах, що постійно змінюються, а також активно впливати на професійну дійсність. У зв'язку з цим найважливішими вимогами до особистості фахівця є творчість, професійна мобільність, здібність до постійного професійного саморозвитку і самовдосконалення (А. Деркач, І. Калиш, Н. Синягіна, Е. Чирковська та ін.). Отже, професійна освіта має бути направлена на створення умов для забезпечення особистісно-професійного зростання фахівців, розвитку їх здатності самостійно вирішувати життєві і професійні проблеми.

Метою статті є розкрити акмеологію професійної компетентності вчителя-логопеда в умовах інклюзивного навчання, визначити рівень його професіоналізму, інтелектуальний, творчий потенціал, удосконалити професійно значущі якості.

Виклад основного матеріалу. У сучасних наукових дослідженнях, присвячених проблемам професійної підготовки і професійного розвитку особистості вчителя-логопеда, велика увага приділяється питанням формування окремих якостей особистості в контексті вирішення актуальних освітніх завдань, розробці відповідних підходів, технологій і методик. Розроблені загальні моделі професійної освіти (А. Деркач, Н. Кузьміна та ін.), професійно-творчого розвитку особистості (С. Бегідова, А. Деркач, В. Зазикін та ін.), у тому числі особистості педагога; розкрита специфіка освіти дорослих людей (Б. Ананьєв, А. Вербицький, С. Зміїв, Ю. Кулюткін, В. Сластенін та ін.). Автори виокремлюють як особливо значущі критерії професіоналізму, показники якості професійно-педагогічної освіти та її цільові орієнтирами здатність педагогів до постійного збагачення своїх знань і умінь, розвиток їх професійно-значущих особистісних якостей, спрямованість на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію. Тому доцільно дослідити важливість використання акмеології у формуванні професійної компетентності вчителя-логопеда в умовах інклюзивного навчання.

Сучасна система інтегрованої педагогічної освіти стикається з багатьма проблемами, серед яких важливе місце посідає проблема розвитку професійної компетентності логопеда.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень показує, що компетентність слід розглядати як системну характеристику особи, яка відображає результат освіти і якість підготовки фахівця. Проте реалізація компетентнісного підходу у вищій школі не завжди орієнтується на кінцеві результати підготовки фахівців і не враховує рівень розвитку професійної компетентності, що значно знижує

ефективність професійної підготовки у вузі. Саме акмеологічний підхід до розвитку професійної компетентності фахівця є одним з важливих сучасних підходів, що передбачає вивчення людини як цілісної особистості [3]. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають розробки акмеологічних концепцій, направлених на формування професійної компетентності, що, в свою чергу, пов'язано з пошуком і виокремленням відповідних умов і чинників.

Професійна компетентність, як системна характеристика особи (сукупність знань, умінь, ділових і особових якостей), що динамічно розвивається, має складну структуру і містить наступні компоненти: диференціально-психологічний, акмеологічний, управлінський, соціально-психологічний, аутопсихологічний, інформаційно-технологічний, спеціальний, а також елементи, з яких формується модель компетентності [4].

Професійна компетентність і якості особистості схильні до розвитку, в основі якого лежать, з одного боку, здібності і професійно значущі мотиви, з іншого – реальна діяльність та її функціональні моделі. Відповідно до цього виділяються наступні рівні розвитку професійної компетентності педагог: мінімальний рівень (використовує знання для виконання лише даного конкретного завдання, добре працює за алгоритмом і чіткими інструкціями); низький рівень (адаптує свої знання стосовно особливостей завдання і вміє використовувати їх для вирішення іншого класу аналогічних завдань); середній рівень (уміє вирішувати професійні завдання через створення моделей, адекватних для даного класу завдань); високий рівень (уміє моделювати алгоритм діяльності стосовно даного класу завдань і переносити його на моделювання в різних наочних областях; уміє розробляти моделі для нових класів завдань) та найвищий рівень (володіє системою загальних знань і умінь, володіє творчим мисленням; застосовує системний підхід до вирішення різних завдань; творчо вирішує професійні завдання). Кожен з цих рівнів може досягатися педагогами на різних етапах як навчання, так і в процесі професійної діяльності.

Ми вважаємо, що важливою особливістю формування професійної компетентності вчителя-логопеда є умова взаємозв'язку і взаємообумовленості всіх компонентів структури: диференціально-психологічного, соціально-психологічного, аутопсихологічного, акмеологічного, управлінського, спеціального та інформаційно-технологічного. Це означає, що цілеспрямоване формування одного з компонентів професійної компетентності передбачає формування й інших її компонентів.

Таким чином, здатність педагогів до постійного збагачення своїх знань та умінь, рівень розвитку їх професійно-значущих особистісних якостей, спрямованість на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію є важливими критеріями їх професіоналізму, показниками якості професійно-педагогічної освіти і його цільовими орієнтирами. Дана проблематика відноситься до предмету акмеології освіти, центральним завданням якої є пошук засобів і шляхів, що актуалізують і розвивають потенційні можливості

фахівців, їхнє прагнення до досягнення вершин професіоналізму (Н. Кузьміна, В. Якунін та ін.).

Впровадження акмеологічного підходу до сучасної професійно-інтегрованої освіти логопедів є дієвим чинником, який забезпечує посилення професійної мотивації вчителів взагалі, та школи з інклюзивним навчанням, зокрема, стимулюючи розвиток їх творчого потенціалу, дозволяючи виявити і плідно використовувати особистісні ресурси для досягнення успіху в професійній діяльності за допомогою формування акмеологічної спрямованості особистості. В свою чергу, сформована акмеологічна спрямованість є детермінантом підвищення якості професійної підготовки вчителів (А. Деркач, Н. Кузьміна, А. Марков та ін.).

Особливо гостра соціальна потреба у конкурентоздатних фахівцях різного профілю з високим рівнем професіоналізму і майстерності в усіх сферах сучасного життя зумовило посилення уваги до концепції навчання людини протягом всього її свідомого життя. В зв'язку з такою переорієнтацією навчання з'явилась необхідність у науковому забезпеченні практичного впровадження безперервної як загальнокультурної, так і спеціальної професійної освіти, що створює додаткові прикладні передумови для психології розвитку (цілісно вивчає психологічні зміни людини в основні періоди її життєдіяльності в дитинстві, юності, зрілості, старості) і акмеології, що вивчає професіоналізм і творчість зрілої людини [2].

В соціокультурному контексті глобальних кризових проблем одним із засобів оптимального вирішення виступають високий професіоналізм і творча майстерність, що надає особливе значення акмеології.

Розглядаючи «акме» як розквіт, вершину, вищий ступінь розвитку, доцільно зазначити, що це поняття означає «соматичний, фізіологічний, психічний і соціальний стан особистості, що характеризується зрілістю її розвитку, досягненням найвищих і найкращих показників у її діяльності, творчості» [2, с. 4]. З метою вивчення і аналізу акме-форм, успішної і творчої професійної майстерності та розробки оптимальних технологій розвитку професіоналізму, акмеологія проводить комплексні дослідження процесів і способів здійснення різними фахівцями професійної діяльності, синтезуючи для цього досягнення інших наук про людину, перш за все філософії, соціології, психології, фізіології, генетики і педагогіки [2, с. 5].

Як свідчить аналіз спеціальної методичної літератури, отримане в результаті психолого-акмеологічних досліджень наукове знання про закономірності і способи досягнення вершин професіоналізму і творчості логопеда характеризує такий інтеграційний за своєю соціокультурною природою і системостворюючий за своїм методологічним значенням онтологічний атрибут, як «акмеологічність» соціокультурного буття людини. З цієї точки зору акмеологічність можна розглядати, з одного боку, як самовдосконалення людини, а з іншого – її професійної соціалізації.

На думку вченої Н. Кузьміної, предметом акмеологічних досліджень логопеда виступає цілеспрямована особистість на етапі продуктивної зрілості,

яка характеризується найбільш успішними результатами процесів самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення.

Затребуваність акмеології в сучасній Україні в умовах переходу до ринкових стосунків, створення правової держави і демократичного суспільства набуває особливу актуальність. Для цього необхідні активні люди, високі професіонали, що володіють ініціативою, діловитістю, організованістю і творчим потенціалом.

Одним з ключових питань для акмеології є проблема становлення і розвитку творчого потенціалу людини в різних видах професійної діяльності у сфері управління [4], науки і винахідництва, підприємництва, освіти тощо. Реальністю сьогодення є те, що розвиток освіти значною мірою відстає від темпів зміни життя в країні і світі. Згідно з сучасними поглядами на освіту, вона повинна забезпечити особистісну, професійну і соціальну успішність людини, полегшити її соціалізацію, допомогти знайти своє місце в суспільстві і стати щасливим.

На нашу думку, впровадження акмеологічного підходу в школи з інклюзивним навчанням повинно передбачати оволодіння ними акмеонаправленими стратегіями творчої самореалізації у процесі досягнення вершин професіоналізму, що здійснюється засобами застосування акмеологічних освітніх технологій, які сприяють активізації внутрішнього потенціалу педагогів (мотиваційно-цільової сфери їхньої особистості, здібностей, вольових якостей, самосвідомості) як умови їх досягнення свого акме-рівня.

Згідно з результатами психолого-акмеологічних досліджень, акмеологічний підхід характеризується певними чинникам та умовам, які сприяють або гальмують досягнення професіоналізму та майстерності вчителів. Згідно з позицією вченої Н. Кузьміної, акмеологічні фактори – це «об'єктивні причини, які обумовлюють самоспрямування особистості до вершин професіональної діяльності». Відповідно до цього, деякі автори (А. Деркач, Л. Орбан, А. Марков та інші) виділяють наступні акмеологічні чинники: об'єктивні, залежні від реальності та спрямовані на досягнення оптимального результату; суб'єктивні, пов'язані з внутрішніми передумовами міри успішності професійної діяльності особистості (мотиви, спрямованість, здібності, компетентність, творчість); об'єктивні-суб'єктивні, що організують професійне середовище та якість управління системою. До загальних акмеологічних чинників А. Деркач і Н. Кузьміна відносять високий рівень мотивації, потребу в досягненні неординарних результатів, професійно-особистісні стандарти, самореалізацію та постійне прагнення вершин професіоналізму.

Акмеологічні умови – це такі значні обставини, від яких залежить досягнення високого професійного результату. У психолого-акмеологічних дослідженнях (А. Бодальов, А. Деркач, Є. Климов, Н. Кузьміна та ін.) такими умовами виступають задатки, здібності, умови виховання та освіти, престиж майстерності тощо.

Акмеологію в загальноосвітній школі доцільно розглядати крізь призму її сутнісних загальних характеристик, а саме: через вплив особистісних характеристик суб'єкта цієї діяльності (включаючи здібності, духовні потреби творчої особистості, мотивацію, сприйняття та усвідомлення педагогічної діяльності, творчі процеси тощо) на педагогічний результат і творчі досягнення.

Ми погоджуємося з думкою провідних педагогів, що система інтегрованої освіти направлена на формування такого рівня професійної компетентності, який дозволяє вчителям оптимальним чином самореалізуватися, самоактуалізуватися. В рамках реалізації такої системи розвиток особистості має цілеспрямований характер. Інтенсивність і успішність даного процесу забезпечуються дотриманням наступних педагогічних вимог: орієнтація всієї педагогічної діяльності на створення умов для самореалізації особистості та безперервність і наступність освіти, що дозволяють створити освітнє середовище, яке поєднує духовні цінності і високий науковий потенціал.

Таким чином, акмеологія, яка інтенсивно розвивається останнім часом у взаємодії з теорією управління, педагогікою і психологією, істотно змінює акценти у формуванні професійної компетентності і в системі корекційної освіти. При акмеологічному підході домінує проблематика розвитку творчих здібностей професіоналів з урахуванням різних аспектів їх підготовки і вдосконалення.

Отже, вивчення «акме» у процесі формування професійної компетентності вчителів-логопедів в теоретичному та практичному аспектах є особливо важливим для ефективного здійснення навчально-освітнього інтегрованого процесу. Висвітлення питання про шляхи, закономірності та чинники самоспрямування особистості до вершин професійної досконалості в контексті акмеології представляє основне направлення подальшого дослідження формування професійної компетентності вчителів-логопедів.

Список використаної літератури

1. Акмеология : учебн. пособие / Под общ. ред. А. А. Деркача. – М. : Изд-во РАГС, 2002. – 650 с.
2. Деркач А. А. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости личности / А. А. Деркач, Л. Э. Орбан. – М. : РАГС, 1995. – С. 5–6.
3. Кузьмина Н. В. Акмеология качества профессиональной деятельности специалиста / Н. В. Кузьмина, С. Д. Пожарский, Л. Е. Паутова – СПб. : Коломна, 2008. – 76 с.
4. Ситников А. П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психотехнологии. / А. П. Ситников. – М. : Технологическая школа бизнеса, 1996. – 428 с.

Лилия Лепеха. Акмеологический подход к формированию профессиональной компетентности учителя-логопеда в условиях инклюзивного обучения.

В статье обосновывается актуальность акмеологического подхода к формированию профессиональной компетентности логопеда в условиях инклюзивного обучения, что позволяет определить уровень его профессионализма, интеллектуальный, творческий потенциал, усовершенствовать профессионально значимые качества.

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, профессиональная компетентность педагога, структура и компоненты профессиональной компетентности учителя-логопеда.

Liliia Lepekha. Achmeological approach to the formation of professional competence of teachers-speech pathologist in inclusive education.

The article states the relevancy of acmeological approach to educator's professional competence forming in the context of continuous education which enables to define his professional level, intellectual and creative potential as well as to improve his professionally important skills.

Key words: acmeology, acmeological approach, educator's professional competence, continuous education, structure and components of educator's-logoped's professional competence.

УДК 364.65

С. Назарук, Н. Коновалюк-Нікітін

МЕЖКУЛЬТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ВОЗМОЖНОСТЬ ИНТЕГРАЦИИ ДЕТЕЙ БЕЖЕНЦЕВ

В настоящее время в Европе и в мире происходят такие процессы, как: миграция, глобализация и беженство. При наличии последнего процесса нужно обратить внимание на детей беженцев, которые покинули свою страну.

Ситуация беженцев очень драматична, потому что у них нет крова, они покинули свою землю, а на чужбине не могут освоиться. Дети беженцев переживают травму. В статье описан пример меж-культурного образования в сельской школе в Бяльском повете.

Ключевые слова: ребенок, межкультурное образование, беженец, интеграция.

Introduction. Globalisation, migration, exile, increasing multi ethnicity of countries are inevitable phenomena of present days. They, in turn, implicate a problem of interculturalism that is the coexistence of different values within a single country. Mixing cultures lead to a number of conflicts and misunderstandings. This forces modern science to draw the attention to new, hitherto unknown areas of studies. One of such areas is the issue of refugees. The reason for exploring the above issue is recently established centre for foreigners applying for refugee status in Biała Podlaska.

The main problems of present times are the lack of hierarchy of values and decreasing role of spiritual values in favour of material ones. They lead to situation in which societies live with a sense of temporariness [7, p. 76]. Nikitorowicz indicates that in the era of globalization the intercultural education plays an important